

— صرف ترجمہ سی —

مؤلفی

دارالتعلیم معلمی الحاج ابراہیم

معارف نظارت جلیلہ سنک رخصتیلہ طبع اولنمشدر

ترجمات

(مچو دیک) مطبعہ سی — باب عالی جوارندہ ابوالسعود

جاده سنده نومرو ۷۲

۱۳۰۴

﴿ بسم الله الرحمن الرحيم ﴾

معلوم اولہ کہ معنایہ موضوع اولان یعنی کنندیسندہ معنی بولنان ہر لفظہ لسان عربیہ کلہ دینلور / اگر کلہ نك معناسی اوچ زمانك برینہ مقترن ومصاحب حدث ایسہ یعنی ایش ایسہ اوکلہ فعلدر ﴿ نَصَرَ وَنَصَّرَ وَانصَرَ ﴾ کبی کہ یاردم ایتدی و یاردم ایدور و یاخود ایدر و یاردم ایت دیمکدر . ایشته بومثالرك ہر بریسنك معناسی اولان یاردم حدثی اوچ زمانك برینہ مصاحب اولمشدر شویلہ کہ نَصَرَ کلہ سنك معناسی کچمش زمانہ و نَصَّرَ کلہ سنك معناسی شمیدی زمانہ و یاخود کلہ جك زمانہ و انصَرَ کلہ سنك معناسی خاصہً کلہ جك زمانہ مقترن ومصاحبدر چونکہ نصر دینلکدہ ہم یاردم ایشی و ہمده او ایشك کچمش زمانده وقوعبولدیغی و نَصَرَ دینلکدہ ہم یاردم ایشی و ہمده او ایشك شمیدی حالده وقوعبولق اوزره اولدیغی و یاخود کلہ جك زمانده وقوعبولدیغی و انصَرَ دینلکدہ ہم یاردم ایشی و ہمده او ایشك خاصہً کلہ جك زمانده وقوعہ کتورلسی طلب اولندیغی اکلاشیلور . ایشته ہر برفعل ہم بویلہ برحدثہ و ہمده او حدثك وقوعبولدیغی و یا وقوعبولدیغی زمانہ دلالت ایدرکہ او حدث و زمان ایکیبی بردن فعلك مدلولی اولور .

وا اگر لفظك معناسی اوچ زمانك برینہ مقارن ومصاحب دکل ایسہ اولفظ اسمدر ﴿ حسن حسین حجر شجر ارض سماء خبر ماء ﴾ کبی کہ بولفظرك هیچ بریبی ازمنہ ثلاثہ دن هیچ برینہ مقترن ومصاحب دکلدر چونکہ حسن وحسین اعلام

اشخاصدن اولوب دیکرلری ایسه طاش و اناج و یر و کوک و اتمک و صو معنارینه اولدیغندن بومعنار ازمئه ثلاثه نك برینه مقترن حدث اولدیغی آشکاردر .
 کله نك بر قسمی ده و اردر که بر فعل و یا بر اسم ایله برابر استعمال اولنور ایسه معنی افاده ایدوب یالکز باشنه ذکر اولنور ایسه معنی افاده ایتز مثلاً (هل نصر) ده کی هل و (فی الدار) ده کی فی کبی . هل نصر دیمک یاردم ایتدیمی دیمک و فی الدار دیمک اوده دیمک اولوب هل لفظی حرف استفهام اولغله (می) و فی لفظی ادات ظرف اولغله (ده) معنارینی مفید ایسه ده منفرداً (هل) و یا خود (فی) دینلسه بونلردن معنی اکلاشلز نیته کیم ترکیجه ده دخی یالکز باشنه (می) یا خود (ده) دینلسه هیچ بر معنایی مفید اولماز .

حرفک بر نوعی ده و اردر که معنایه موضوع اولدیغندن کله نك انواعندن اولیوب اصوات قیبلندندر . و بونلر الفدن یا یه قدر اولان یکر می سکر حرفدر که بونلره حروف هجا دینلور و بو حرفلر الفساظ و کلماتک بنا و هیئتلرینی تشکیل ایتدکرندن بونلره حروف مبانی دخی تعبیر اولنور .

فصل اقسام کله دن اولان حروف معانینک مباحثی فن نحوه عائد اولدیغندن حروف مذکوره ان شاء الله تعالی نحو قسمنده بیان اولنه جقدر . فن صرفده موضوع بحث اولان کله لر اسم ایله فعل اولدیغندن اشبو صرف قسمنده انلردن بحث ایده جکر والله الموفق .

❁ مبحث الاسماء ❁

ایمدی اسم یا معرب و یا مبنیدر . معرب اولان اسم آخری مختلف اولاندر مثلاً (هذا رجلٌ ورأيت رجلاً ومررت برجلٍ وانت كاتبٌ ورأيت كاتباً ومررت بکاتبٍ) ترکیبلرنده کی رجل و کاتب لفظلری کبی که رجل لفظنک آخری اولکی مشالده مرفوع یعنی حرکه سی اوترو و ایکنجی مشالده منصوب یعنی حرکه سی اوستون و اوچنجی مشالده مجرور یعنی حرکه سی اسره در و امثله اخیرده کی کاتب لفظی دخی بعینه بویه در . ایشته بو صورته آخری مختلف اولان اسملره معرب وانلرک آخرلرینک اختلافنه اعراب دینلور .
 مبنی اولان اسم آخری کرک حرکه و کرک سکون هر نه حالده ایسه دائماً

اولخالده بولنوب قطعاً اختلاف ایتیمان یعنی دکشیماندر (هُوَ وَاَنْتَ وَهَذَا وَالَّذِي وَمَنْ وَمَا) کبی ایشته بولنردن هو ایله انتنک آخرلی مفتوح یعنی اوستون وسائرلرینک آخرلی ساکندر یعنی هیچ بر حرکه ایله متحرک دکلدر. مبنی اولان اسملرک انواع و افرادی و معرب اولانلرک دخی جهت اعرابیهلری فن نحوه بیان قلنه جقدر. شمیدی بوراده اسماء معربه نك انواعیله احوال ابنیه سنی و قواعد تصریفیه سنی بیان ایدهلم. و قواعد موضوعه نه مقوله کلماتک قواعدی اولدیغی بیلنمک و الفاظ عربیه اول امرده فی الجملة الفت و استیناس حاصل اولمق ایچون اسماء مفرده دن کرک مشتق و کرک غیر مشتق اولان بعض لغتلی ترکیه ترجمه لری وجعلری ایله برابر قسم قسم و صنف صنف بروجه آتی ذکر ایدهلم.

❖ فهرس اللغات ❖

صحیفه	صحیفه
۲۴ خوی و طبیعت معناسنه اولان	۶ اسماء سامیه و لغات عالیه
۲۴ اخلاق حسنه و طبایع مستحسنه به دأئر	۷ ایمان و اسلامه و عبادات و طاعاته
۲۶ طبایع سیئه و اخلاق منکره به دأئر	۸ و متفرعاتنه دأئر لغات
۲۷ انسانک افعال و احوالندن بعض	۹ کتب و تحریره متعلق
۳۱ بری برینه ضد اولان بعض معنارک لغتلی	۱۰ حرب و قتاله و ادوات حربیه و عسکره متعلق
۳۵ بعض طبایعه و عال و اسقامه متعلق	۱۲ سماواته متعلق
۳۵ انسانک بعض اوصاف	۱۲ ازمان و اوقاته متعلق
۳۶ حیوانات مختلفه نك و انلره متعلق شیلرک لغتلی	۱۵ جوانب و جهاته دأئر
۴۱ خانه به و مشتلانسه و خانه ده بولنلان شیلره و اطعمه به و لوازمته دأئر	۱۶ اوزان و اکیاله و مقادیره متعلق
۴۵ بجهلره و باغلره و میوه لره و سبر لره و چیچکلره دأئر	۱۷ اماکن و بقاعه و طاغله و طاشلره و متعلقاته دأئر
۴۷ چارشو و بازاره و چارشوده صاتیلان شیلره و حرف و صنایعه دأئر	۱۸ صولره و نهرلره و بحرلره و بولنلرک متعلقاته دأئر
۵۲ معادنه متعلق	۱۹ ذکور و اناث و صغار و کبار انسانک اضافنه دأئر
۵۲ ترلا و چفتلک مثللو محالره و متفرعاتنه دأئر	۲۰ اقربا و تعلقاته دأئر
	۲۱ اعضای انسانه و متعلقاته دأئر

﴿ اسماء سامیه و لغات عالیہ ﴾

لغات	معناری	جعلری	لغات	معناری	جعلری
الله	تکری تعالی		ملک	فرشته	ملائک و ملائکہ
اکبر	پک بیوک		بعث	کوندرمک	
کبریاء	اولواق		رسول	پیغمبر	رسل
عظمتہ	بودخی		رسالة	پیغمبرک	
قدرة	قادر اولق		نبي	بودخی پیغمبر	انبیاء
جلال	عظمت دیمک		نبوة	رسالت معناسنه	
اله	معبود	آلهه	وحی	حق تعالی طرفندن	
رحمن	صاحب مرحمت			انبیایه اولنان	
رحیم	بودخی		قرآن	الهام	
رب	بسلیوب تربیه		دین	بزم کتابز	ادیان
خلق	ایدیجی		شرع	معلوم	
خالق	یراتق		مبین	آشکار	
باری	بودخی		هدایة	طوغری بول	
فاطر	بودخی			کوسترمک	
احد	بر	آحاد	هادی	طوغری بول	
وحدانیه	برلک			کوستریجی	
احیاء	دیرلتمک		امر	بیورمق	
محيي	دیرلدیجی		نهی	منع ایتمک	
مالک	صاحب ملک		عدل	عدالتکه جورک	
مذکوت	عزو سلطنت و عظمت			ضدیدر	ملوک
روح	جان	أرواح	ملک	پادشاه	
			ملک	معلوم	املاک

لغات	معناری	جعفری	لغات	معناری	جعفری
سلطان	بودخی پادشاه	سلاطین	جاه	منصب	
سلطنة	و غالبیت		منزله	مرتبه	
امیر	پادشاهلق	امراء	دیوان	دفتر سلطانی	
منشور	بگ		قاضی	معلوم	قضاة
عالی	فرمان عالی		قضاء	حکم	
علو	یوکسک		حاکم	حکم ایدیچی	
طغری	بوکسکک		حجة	دلیل وسند	حجج
توقيع	معلوم		رهان	دلیل	براهین
وزر	نشان	وزراء			
	معلوم				

﴿ ایمان واسلامه وعبادات وطاعاته ومتفرعاته دأر ﴾

ایمان	ایمانق	قیام	ایاقده طور مق
اسلام	مسلمانلق	قعود	اوطور مق
توحید	بر ملک	رکوع	اکمک
عبادة	اللهه قولاق ایتمک	سجود	سجده به قپانق
طاعة واطاعة	منقاد اولق	تشهد	نمازده التحیات
اخلاص	خالص قیلیق	سلام	اوقومق
	و عبادتی ریاسز	دعا	معلوم
	ایتمک	جد	بودخی معلوم
اذان	معلوم	شکر	معلوم
اقامه	بودخی معلوم	ثناء	مدح
نية	بودخی معلوم	ذکر	الله تعالی بی یاد
صلاة	نماز	تسبیح	ایلمک
تکبیر	الله اکبر دیمک		سبحان الله دیمک
قرآنة	اوقومق		
		صلوات	

لغات	معناری	جمعری	لغات	معناری	جمعری
تہلیل	لا الہ الا اللہ دیمک		طواف	بیت اللہی طولاشحق	
تزیہ	قبایحدن بری قیلوق		عمرة	حج افعالندن	
تقدیس	بودخی		تلبیہ	بر فعل معروفدر	
رجا	اومق		صدقه	لبیک دیمک	
تضرع	نیاز ایتمک		نحر	معلوم	
خشوع	تذلل و تواضع		اُضحیّة	قربان کسمک	
خُضوع	ایلمک		زکاة	کسیلان قربان	
وُضوء	بودخی		فرض	مالنک قرقدہ	
مَضْمُضہ	ابدست المق		واجب	برینی صدقه ایتمک	
استنشاق	اغزینی صوایله		سنّة	اللہ تعالیٰ نک	
غُسل	چالقامق		مُستحب	امر ایتمیکی	
اغتسال	بورنہ صوچکمک		مُندوب	لازم اولان شی	
تیمّم	یقانمق		نافله	عادت و طریقت	
صوم و صیام	بودخی		صدق	بشقہ سنہ ترجیح	
افطار	طپراق ایله توضع		امانة	اولنان شی	
تہجد	ایتمک		عفة	مستحب دیمکدر	
سُحُور	اوروج و اوروج		صلاح	من غیر وجوب	
حجّ	طونمق		بر	ایشانسیلان فعل	
نُسک	اوروج بوزمق		احسان	کرچک سونلمک	
احرام	کیجه قاقوب		صلہ	امین و معتمد اولمق	
	نماز قیلوق			قبایحدن برہیر ایتمک	
	سحروقتی اکل			فسادک ضدی	
	اولنان طعام			چوق خیرایشلمک	
	جہ کیمک			ابولک ایتمک	
	اللہ عبادت ایتمک			انعام واحسان	
	و قربان کسمک				
	حرم مکہ بہ داخل				
	اولمق				

لغات	معناری	جملری	لغات	معناری	جملری
خیر	معلوم		ورع	کناهدن پرهیز	
وفا	عهدی محافظه ایتمک		نکاح	کارلق ایتمک	
تقوی	صافئق		ازدواج	معلوم	
زهد	برشیده رغبتسنز			اولنمک	
	اولمق				
﴿ کتب و تحریره متعلق ﴾					
کتاب	یازمق		قرطاس	کاغد	قراطیس
تحریر	بودخی		ورق	بودخی	اوراق
ترقیم	بودخی		قلم	معلوم	اقلام
املاء	برئسی سویلیوب		مزبر	بودخی قلم	
	دیگری یازمق		مقله	قلدان	
خطه	یازی	خطوط	میراؤمقلیه	قلطراش	
رقم	بودخی	ارقام	قطر	جزردان	
سطر	یازی صره سنه		حبر	مرکب	
کتاب	معلوم	کتاب	مداد	بودخی	
رساله	صغیر کتاب	رسائل	لیقه	معلوم	
سفر	کبیر کتاب	اسفار	دوآه	معلوم	
صحیفه	معلوم	مصحف و صحائف	مخبره	مرکب حقه سی	دوی
دفتر	معلوم	دفاتر			
دفه	کتاب قابی				
سعیجه	یولیچه				

لغات	معنازی	جمعری	لغات	معنازی	جمعری
﴿ حرب و قتاله و ادوات حرب و عسکره متعلق ﴾					
حَرْب	جنگ	حُرُوب	حَرْبَه	کوچک مزرع	جمعری
خُدَعَه	حیلہ	خُدَع	قَوْس	بای	قسی
قِتَال	اولدبرشمک		وَتَر	کیریش	
سِلَاح	معلوم	اَسْلِحَه	نَبَل	اوق	نبال
سِيف	قلج	سُيُوف و اَمِیَاف	سَهْم	بودخی	سہام و اسہم
ضَرْب	اورمق		نَشَاب	بودخی اوق	
قَطَع	کسمک		جَعِبَه و کِنَانَه	اوق و وضع اولنہ جق غلاف	
قَبْضَةُ السِيف	قلجک قبضہ سی		مَدْفَع	طوپ	
نَصَل السِيف	قلجک تیوری		بَنْدُقِيَه	تفنگ	
مَضْرِبَةُ السِيف	قلجک چالیمبری		بَنْدُق	تفنگ ایله ایلان قورشون	
فَرِنْد	قلجک جوهری		رَمِي	اتمق	
عَمْد	قین		هَدَف	نشان	
قِرَاب	بودخی		ذِرْع	زرہ	
نِجَاد	قلج باغی		مَغْفَر	طوغلہ غہ	
حَنْجِر	معلوم	رَمَاح	جَنَه	قالقان	
رُخ	مزرع	اَسْنَه	تُرْس	بودخی قالقان	
سِنَان	قارغی				
قِنَاة	بودخی قارغی				
طَعْن	دورتوب صابلامق				

معناری	لغات	معناری	لغات	معناری	لغات
معاشر	بودنخی جاعت و گروه عسکرک ایبری کیدن بلوکی عسکر قره غولی عسکرک دمدارلری اردوگاه سر عسکر	مَعَشَر مَقْدَمَه طَلَبِعَه سَاقَه مَعَسْكَر اَمِيرِ الْجَيْشِ	رایات الویه اعلام عساگر جیوش جنود و اجناد	بر نوع قالقان سنجاق بودنخی بودنخی سنجاق معلوم بودنخی بودنخی	جَفَّه رَايَه لَوَاء عَلَم عَسْكَر جَيْش جُنْد عَرْمَرَم جَمْعَل
معاشر	عسکرک طابوری و عسکره طابور باغلتیق عسکرک صاغ جهتی عسکرک صول جهتی عسکرک وسطی عسکرکی بصدیق مرتب عسکر فراوان هجوم اطرافنی احاطه ایلیک	صَفّ مَیْمَنَه مَیْسَرَه قَلْب تَیْبَه الْجَيْشِ خَیْس جَه اِحْدَاق	خبیاله کرادیس رجاله	چوق عسکر بودنخی عسکر فراوان عسکرک الابی دشمن اوزرینه کوندریلان اوچ یوز قدر عسکر طائفه سواری عظیم سواری الابی پیاده آز عسکر جاعت	کَتَبَه سَرِیَه حَزْب خَبَال کَرْدُوس رَجَال شَرْدَمَه فُئَه

لغات	معناری	جمعری	لغات	معناری	جمعری
غلبه	غالب اولوق		مترس	حرب محذره کی	
کپس	عسکری شجونه		کپن	استحکام	
انہزام	ایدوب اطرافنی		قلعه	پوصو	
غارة	چویرمک		حصن	معلوم	قلاع
اغتنام	عسکرک بوزلسی		محاصره	بودخی قلعه	حصون
قتل	یغما			معناسنه	
خیمه	غنیمت المی			دشمنک اطرافنی	
فسطاط	بودخی غنیمت			احاطه ایله تضییق	
سرادق	چادر			اولدیرمک	
طناب	بیوک چادر			مقتول	
وتد	بودخی بیوک چادر			یارهلمق	
حندق	چادراپی	طنب و اطناب		مجروح	
	قازیق	اوتاد		اسیر اتمک	
	معلوم			اسارته کرفتار	
				اولان	
				صالیبیرمک	
				اطلاق	

﴿ سماواته متعلق ﴾

سما	کوک بوزی	سماوات	لمعان	پارلامق	
فلک	بودخی	افلاک	طلوع	طوغمق	
شمس	کونش	شموس	غروب	باتمق یعنی غائب	
نور	ایدنلق		افول	اولمق	
ضوءه رضیاء	بونلردخی		قر	بودخی	
شعاع	کونشک تل تل منتشر			آی	اقار
	اولان ضیایی				

معناری	جمعری	لغات	معناری	جمعری	لغات
			آبک اطر افنده کی آغل		هاله
			آبک اور ته سنده کی		شاهه
قوزی	جل		قرا متیق		هلال
او کوز	ثور	اهله	یکی آی		غره
وسطی بیاض	جوزاء		آبک ایلک کچھ سی		بدر
قیون			آبک اون درت	بدور	
پینکج	سرطان		کچھ لکی		کوکب
ارسلان	اسد	کواکب	یلدیز		نجم
باشاق	سنبله	نجوم وانجم	بودخی		شهاب
ترازو	میزان	شهب	پار لاق آتش		
معلوم	عقرب		پار چه سی		ثاقب
یای	قوس		پار لایچی		ثریا
او غلاق	جدی		اولکریلدیزی		مجره
قوغه	دلو		سماده کو کبلرک بول		شفق
بالق	حوت		کپی برکدیگی محل		
			اقشاملین و صبا حلین		
یر ایله کوک	جو		کوک بوزینک کنارنده		افق
ار اسنده کی			کورینان قورمزیلق		مشرق
بوشلق			کوک بوزینک جوانی	مشارق	
بودخی	هواء		کونشک طوغد		مغرب
			یعنی جهت	مغارب	
علائم سما	قوس قزح		کونشک باندیغی جهت		برج
دیدکاری			مواقع مخصوصه		
روزکار	ریح		فلکده مجتمع		
شدید روزکار	ریح صرصر		کواکبدن متشکل		
بودخی	ریح عاصف		اولان صورتکه		
لطیف روزکار	نسیم		نونلر اون ایکیدر		
			و جعی روجدر		

معناری	معناری	لغات	جمعری	معناری	لغات
	بودخی یغمورلی	مزن		پورازورکاری	شمال
	بلوط	مطر		طوس روزکاری	جنوب
امطار	یغمور	واہل		بودخی	ازیب
	شدیدیغمور	مزنه		کون طوغریسی	صبا
	یغمور	ذیمه		باطی روزکاری	دبور
	بودخی یغمور	رق		بلوط	سحاب
	شمشک	رعد	ظلال	کولکه	ظل
	کولک کورلتیسی	صاعقه		بودخی	فی
	یلدرم	طل		بودخی بلوط	غمام
	چیک	قطره		بودخی بلوط	غیم
	طامله	صقبع		بودخی بلوط	عارض
	قراغو	ثلج		یغمورلی بلوط	صیب
	قار	برد		یغمورسز بلوط	خلب
	طلو				
﴿ ازمان و اوقاته متعلق ﴾					
	اوکله وقتی	ظهر		معلوم	صبح و صبح
	ایکندی وقتی	عصر		صبح وقتنه کیرمک	اصباح
	ایکندی ایله	اصیل		ارکن	بکره
	اقشام اراسی	نهار		ارکن کلک	بکور
	کوندوز	یوم		بکره معنا سنه	غدوه
ایام	کون	مساء		بودخی	غداة
	اقشام	مغرب		قوشلق وقتی	ضحی
	کونشک غروب	لیل		کونشک وسط	وقت الزوال
	ایتدیکی زمان			سمادن میل	
لیالی	کجه			ایتدیکی زمان	

لغات	معناری	جمہری	لغات	معناری	جمہری
عشاء	یتسو		قرن	ز ماندن بوز	
ظلمہ و ظلام	قرانلق		سنہ	سنہ یہ دینور	
دجیہ	بودخی	دجی	عام	معلوم	سنین و سنوات
غسق	کیچہ نک ابتدای		ربیع	سنہ دیمک	اعوام
جُح	قرانلقی		صیف	بہار موسمی	
سحر	کیچہ دن بر مقدار		حر	یاز موسمی	
فجر	صباح اول وقتی	اسحار	خریف	صیحاچ	
غد	صبح برینک		شتاء	کوز موسمی	
امس	ایدلقی		برد	قیش موسمی	
آوان	ایرتہ کون کہ		چد	صغوق	
وقت	یارین دینور		شہر	بوز	شہور و اشہر
زمان وزمن	دوونکی کون		اسبوع	آی	اسابع
قبل	زمان	آونہ	يوم السبت	ہفتہ	
بعد	معلوم	اوقات	يوم الاحد	جمعہ ايرتسی	
دھر	معلوم	ازمان وازمنہ	يوم الاثنين	کونی	
عصر	بعدک ضدیدر کہ	وازن	يوم الثلاثاء	پازار کونی	
	اول دیمکدر		يوم الاربعاء	پازار ايرتسی کونی	
	قبلک ضدیدر کہ		يوم الخميس	صالی کونی	
	صکرہ دیمکدر	دھور	يوم الجمعة	چہار شنبہ کونی	
	زمان طویل	اعصار		پنجشنبه کونی	
	دھر معناسنہ			معلوم	
﴿ جواب و جہاتہ دائر ﴾					
نحو	سمت و جہت		شطر	جہت و سمت	
ناحیہ	جانب دیمک		جنب	یان	

لغات	معناری	جمعری	لغات	معناری	جمعری
طَرَف	ناحیه و جانب	اطراف	یَسَار	صول	
فَوْق	اوست دیمک		شَمَال	بودخی	
أَعْلَى	یوکسک دیمک		حَدَاء	قارشو	
تَحْت	آلت		أَزَاء	بودخی	
دُون	اشاغی		بَیْن	اره بر	
أَسْفَل	بودخی		عِنْد	حضور	
أَمَام	اوک		لَدَى	بودخی	
قَدَام	بودخی		لَدُن	بودخی	
خَلْف	آرقه جهت		خَارِج	طیش طرف	
وَرَاء	بودخی		دَاخِل	ایچ طرف	
بَیْن	صاغ جهت		جَوْف	رنسنه نک درونی	
﴿ اوزان و اکیاله و مقادیره متعلق ﴾					
وَزَن	طارتی		مَکِیَال	اولچک	
مِیزَان	ترازو		مَکِیل	اولچیلان نسنه بغدای کبی	
موزون	طارتیش نسنه		وَقَیْر	برنوع اولچک	
نَقِیب	ترازونک دیلی		صَاع	بودخی برنوع اولچک	
سَجَّه المِیزَان	ترازو درهملری		رَطَل	بظمان	أرطال
كِفَّة المِیزَان	ترازونک طاسی		مِن	بودخی بظمان	
أَوْقِیَّه	اوزاندن بر مقدار معلوم		ذِرَاع	آرشون	
قِسْطَاس	میزان دیمک		بَاع	قولاج	
قَبَان	کبیر میزان		قَاب	مقدار	
كَبَل	کیله	اَکِیَال			

معناری	جمعری	لغات	معناری	جمعری	لغات
بودخی مقدار	بو دخی مقدار	سَخ	اوج میل مسافه	جمعری	قدر
بودخی مقدار	بو دخی مقدار	بَرید	درت فرسخ		زهاء
درت بیک آرشون مسافه	درت بیک آرشون مسافه		مسافه دینور		میل

﴿ اماکن و بقاعه و طاغره و طاشلره و متعلقاته دأر ﴾

ارض	یر	ارضین و اراضی	وادی	دره و ایکی طاغ	اودیہ
رضی	بودخی پروطپراغه		عدوه	ارالغی	
ریف	دخی دینور		بادیه	دره نك قیسی	
تراب	اشجار و نباتاتی		بدوی	صحرا	
صعید	مشتمل معهور بر		بطحاء	صحرا نشین	
طین	طپراق		رمل	واسع صو اقتدیسی محل	رمال
غبار	بودخی طپراق		ققر	قوم	اققار
عثیر	چامور		مفازه	اسسز چول	مفاوز
بقعه	توز	بقاع	فیفاء	بودخی چول	فیافی
هضبه	بودخی	ارضدن بر قطعه معینه	فلاة	بودخی	
غیضه	بر یوزینه منبسط	هضب	پیداء	بودخی	
آچه	الچوق طاغ		سراب	حرارتدن چوللرده	
فَاع	اورمان			صوکبی کورینان شی	
صحراء	بودخی اورمان		جبل	طاغ	جبال
	وارسلان تیاغی		طود	بودخی طاغ	
	واسع اووه	قیمه	تل	تپه	تلال
	معلوم	صحاری			

معناری	معناری	لغات	جمعری	معناری	لغات
	چاقل طاشی	حصاة		طاغاك ابو كسك	ذروة
	طاغده ویا رده	عقبه		یری	کشیب
	اولان صارب	.		قوم یغندن اولان	
	یوقش	.		تپه	
دروب	در بند	درب		قوری	حی
طرق	یول	طریق		صیق اورمان	غابه
سبل	بودخی یول	سبیل		وارسلان تاغی	خپله
	بودخی یول	صراط		الحقاق یوقور	
	بودخی یول	منہاج		یلق محل	صخر
	بودخی	مسلك		قیما	چر
				طاش	

﴿ صورله ونهر و بحرله و بونلرك متعلقاتنه دائر ﴾

معناری	معناری	لغات	جمعری	معناری	لغات
	ایصلاقلق	بلل		صو	ماء
عیون	صوقیناغی	عین		طانلو صو	عذب
آبار	قوبی	بئر		پك طاندو صو	فرا ت
ابحر و بحار	دکز	بحر		و برنهر ك اسمی	
	طوزلی صو	اجاج	اسیال و سیول	معلوم	سبل
	درین صو	چله و لچی		پك طاشقین سبل	عباب
امواج	طالغه	موج		کبیر ماء جاری	نهر
سواحل	دکزک کناری	ساحل		آقق	جری
مراسی	لیمان	مرسی		بودخی	جریان
	اسکله	میناء		نهر ك کناری	شط النهر
	ساحل	مدلا	جداول	نهر صغیر	جدول
				یا شلق	رطوبة

معناری	معناری	لغات	جمعری	معناری	لغات
	قابق کورکی	مَقْدَف		اسکله لجانہ دخی دینور	کَلَاء
	باق	سَمَك		بودخی لیمان	خَلِیج
حیتان	بودخی	حَوْت	جزائر	اطه	جَزیره
	آخ	أَحْبُولَه		کی	سَفینَه
	بودخی آخ	شَبَكَه	سفائن و سفن	بودخی کی	فَلَک
	آو	صِید		کی یورر ایکن	مَغْر
	یوز بکاک	سَباحَه		صوبی یار مسی	سَکَان
	صوبه طالمق	غَوُص		کی دومنی	عَمُود
	صوبه کیرمک	خَوُص		دیرک	شَرَاغ
در	دکزک دبی	قَمَر		یلکن	حَبَل
لائی	انجو	دَر		ایب	بَکْرَه
	بودخی	لَوْلُو		مقاره	أَبْجَر
	یشکج	سَرطَان		کی تیوری	مِرْسَاة
	معلوم	مَرِجَان		بودخی کی تیوری	سَلْسَلَه
	کمبجی	مَلَّاح		زنجیر	جَل
	کی ریشی	نَاخُودَه وَنُوقِ		حلاط	زُورِق
	کی فلاوزی	رَبَان		قابق	

ذکور وانات و صغار و کبار انسانک اضافنه دائر

انسان	معلوم	اناسین و اناسی	رجل	ارکک	رجال
انس	بشر	ناس و اناس	ذکر	بودخی پلاکک	ذکور
نسمه	انسان	نسم	مرء	کشی	
بشر	بودخی انسان		امرؤ	بودخی	

معناری	جمعری	لغات	معناری	جمعری	لغات
چوق طوغوران	اولاد و ولدان	ولود	چوجق	اولاد و ولدان	ولد
قاری			سود امن چوجق		راضع
کبد قاری	اطفال	حامل	بودخی چوجق		طفل
امزکلی قادین	صیبیان	مرضع	بودخی چوجق		صبی
مطافل		مطفل	کنج اوغلان		غلام
بنات	شبان	نات	دلی قانلی		شاب
ابکار	فتیان	بکر	کنج بکیت		فتی
عذارای		عذراء	او توز یا شنه		کهل
	شیوخ	ثیب	وارمش آدم		شیخ
ارامل		ارمله	قرقنی تجاوز		
عجائز	نساء و نسوة	عجوز	ایدن آدم		امرأة و امرأة
بودخی قوجه قاری		شیخه	قاری		عافر
بودخی قوجه قاری			طوغور میان قاری		

﴿ اقر با و تعلقاته دائر ﴾

اب	بابا	آباء	ریب	اوکی اوغلی
جد	بیوک بابا	اجداد	ریبه	اوکی قز
ابن	اوغل	ابناء و بنین	عم	عموجه
ام	انا	امهات	خال	دایی
جدة	بیوک انا	جدات	عمه	خاله
حفید	طورون	احفاد و حفده	خاله	تیره
حفیده	مؤنشی		زوج	قوجه
اخ	قرنداش	اخوان و اخوة	زوجه	منکو حه قاری
اخت	قرقرنداش	اخوات	صهر	داماد